

temről hozhatta haza. Az antikva egy rövidebb megszakítást (1699) leszámítva egész végig Debrecenben volt. A provenientia eldöntését nehezíti az a körülmény, hogy a könyv csonka: az első oldalak hiányoznak. Korabeli katalógus nem létezik, ezért a könyv sorsára vonatkozóan csak a bejegyzésekből tudunk feltételezéseket felállítani. A könyvben több kézírással is találkozunk: három további kéz mellett a legtöbbet író bejegyző Melius lehet.

A Wittenbergből hozott kolligátum első része forrásként szolgált Melius magyarul megjelent művéhez, a Herbariumhoz, ebben említi is Adam Lonicer (1527–1586) nevét. Lonicer latin nyelvű kiadása, amelyből a hazai könyvtárak közül csak Debrecenben van példány, nagy fontossággal bír, mert hazai füveskönyv-irodalmunkban előzménynek számíthatjuk.

Koltai András, a Magyar Piarista Rendtartomány Központi Levéltárának munkatársa Batthyány Ádám és a németújvári ferencesek könyves kapcsolatairól beszélt.

Gróf Batthyány Ádám, akinek édesapja kálvinista, édesanyja evangélikus volt, 1629-ben katolizált. A döntés meghozatalakor nagy hatást gyakorolt rá Pázmány Péter. A főúr áttérése ellenére a katolikusok elszigetelt helyzetben maradtak a főleg protestánsok lakta birtok területén. A gróf több lehetőséget is megpróbált, hogy a lakosságot visszatérítse a katolikus hitre. Elképzelését a ferencesekkel együttműködve tudta megvalósítani. A németújvári kolostor beiktatására 1649-ben került sor. A grófi család könyvszeretete nagy múltra tekint vissza, elég csak Batthyány Boldizsár nevét említenünk. A szerzetesek könyveiről a gróf vásárlással és saját könyveinek átengedésével gondoskodott. A kolostor mai könyvállománya alapján csak azt tudjuk megállapítani, hogy milyen szempontok szerint gyarapodott a ferencesek bibliotékája. Eredetét az egykori szerzetesi kolostorok (főként szlavóniai ferences kolostorok) vagy a katolikus plébániák könyvtáraiból vette. A németújvári protestáns iskola és a prédikátorok főleg protestáns szerzőktől származó könyvei is részét képezték az átadásnak.

A gróf legalább ezerháromszáz kötetet adott át a szerzeteseknek.

Ekler Péter
tudományos titkár
Országos Széchényi Könyvtár

A könyvtáros szerepe a távoktatásban

1998-ban a Műegyetemi Távoktatási Központ, a Katona József Megyei Könyvtár és a Békés Megyei Könyvtár csatlakozott a LISTED (CEE)¹ nemzetközi projekthez, amelynek fő célja az volt, hogy egy távoktatási anyagokat és kurzusokat tartalmazó katalógust honosítson meg Magyarországon. A projekt 1999-ben lezárult, ezzel kapcsolatban cikkek is jelentek meg a TMT-ben². A vállalkozás elérte eredeti célját, és a tervezettnél jóval több hozadéka lett. A könyvtárosok véleménye a kezdeti teljes elutasítástól a kíváncsiságon át az elfogadás irányába kezdett fordulni. Ennek egyik bizonyítéka az a konferencia, amelyet a Kodolányi János Főiskola Könyvtára tartott a könyvtárak és a távoktatás kapcsolatáról.

A már említett projekt indulásakor azt tapasztalhattuk, hogy a közkönyvtárak dolgozói gyakorlatilag nem ismerték a távoktatás és a nyitott képzés fogalmát, következésképpen azt is nehezen tudták elképzelni, hogy az eddigi sztereotip szerepkörnél (az olvasót kiszolgáljuk, odaadjuk neki, amit kér stb.) többet is be kell majd tölteniük azok számára, akik nem a képzés helyszínén, hanem távolról, saját időbeosztásuk szerint tanulnak. Az elmúlt években azonban Magyarországon is rohamléptekkel terjedt a távtanulás módszere, amelyet a világ nagyobbik részében már évtizedek óta használnak azok, akik valamilyen ok miatt nem tudnak részt venni az ún. frontális képzésekben, amikor a tanár és a tanuló egy időben egy helyen tartózkodik, és közvetlen kommunikáció segítségével oktat, illetve tanul. Ezért ezen országok közkönyvtárainak és felsőoktatási könyvtárainak szolgáltatásai és a szolgáltatásokat nyújtó személyzet „belenőttek” megváltozott feladataikba, és természetes módon kezelik a távtanulók mint speciális használói csoport igényeit.

¹ LISTED (CEE) - Library Integrated System for Telematics-based Education (Central and Eastern Europe)

² Távoktatás és a közkönyvtárak szerepe. In: Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 46. évf. 3. sz. 1999. p. 101–106. és A LISTED – visszatekintés az EU-projektre. In: Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 47. évf. 5. sz. 2000. p. 214–218.

Kit is nevezünk távtanulónak?

A távtanulók korukat tekintve rendszerint felnőttek, akik már beléptek a társadalmi munkamegosztásba: dolgoznak, vagy gyereket nevelnek, vagy valami miatt éppen a munkaerőpiacon kívülre kerültek. Céljuk többnyire az, hogy lehetőségeiket bővítsék a munkaerőpiacon vagy oda visszakerüljenek, tehát képezzék vagy átképezzék magukat, de gyakran előfordul, hogy önfejlesztés az oka egy távoktatási tanfolyamhoz való csatlakozásnak.

Egy távoktatási rendszerhez csatlakozva a beiratkozás után a tanuló ún. tanulócsoportot kap, amely minden szükséges új ismeretet és feladatot tartalmaz. Feladatait (tanulás, gyakorlás) egyedül, saját időbeosztása szerint, a rendelkezésére álló eszközökkel és helyen kell elvégeznie. Szakmai segítője (a hagyományos értelemben vett tanára) a tutor, akivel telefonon, e-mailben vagy levélben tartja a kapcsolatot. Szervezési és nem-szakmai kérdésekkel a mentorhoz fordulhat.

A felnőttek gyakran küszködnek tanulási problémákkal: idő-, hely- és eszközhiánnyal, gyakorlatlanok a tanulási módszerekkel kapcsolatban, és sok esetben idegenkednek az új módszerektől.

Mindebben hogyan tud segíteni a könyvtár?

<i>Mi hiányzik a távtanulónak?</i>	<i>Mit tud nyújtani a könyvtár?</i>
Információ a képzésekről	Sokrétű információ (képzésekről is)
Személyes kapcsolat – Tanárral (tutorral) – Segítővel (mentorral) – Társakkal	Közvetlen kapcsolat a könyvtárosokkal
Nyugodt hely a tanulásra	Az olvasóterem csendes
Számítógép, internet kutatásra, feladatok elkészítésére	Számítógép, internet már csaknem mindenütt van.
Szakirodalom	Hozzáférhető kiegészítő szakirodalom

Ha áttekintjük a táblázatot, láthatjuk, hogy a könyvtárak – könyvtártípustól függetlenül – különösebb szolgáltatásfejlesztés nélkül is a segítségére lehetnek azoknak az embereknek, akik

valamely okból felnőttként is tanulnak, és távtanulóként képezik magukat. Vannak azonban speciális igények és ezeknek megfelelő szolgáltatások is, amelyeket célszerű a már meglévő szolgáltatások alapján kifejleszteni.

E komoly felkészültséget igénylő feladat megoldásának alapja az, hogy a távképzésben részt vevők (legalább) ugyanolyan szintű szolgáltatásokat kapjanak, mint a nappali képzésben részt vevő hallgatók, azzal a kitételrel, hogy ők például sokszor nem tudnak a nyitvatartási időben kölcsönözni, hosszabb időre van szükségük egy-egy dokumentumra stb. Gondosan fel kell tehát készülni a távtanulók támogatását célzó szolgáltatások bevezetésére. Ennek érdekében:

- Elemezni kell a potenciális használók szükségleteit és igényeit, a rendelkezésre álló személyi és anyagi feltételeket.

- Az eredmények tükrében végig kell gondolni a meglévő szolgáltatásokat és a bővítés lehetőségeit.

- Esetleg célszerű megváltoztatni az állományalakítási politikát (pl. több példány a kurrens művekből).

- Tökéletesíteni kell a kommunikációs csatornákat: a távtanulónak legyen lehetősége közvetlen kapcsolatfelvételre a könyvtárral, és viszont.

- Feltétlenül tanulmányozni kell különösen a másolással kapcsolatos jogvédelmi kérdéseket, hiszen előfordulhat, hogy a tanulónak az eredeti művet nem tudja elküldeni a könyvtár, csak a másolatot.

Annak érdekében, hogy a távtanuló a könyvtárba valóban mindig úgy mehessen, hogy ott segítséget kap a problémáira, néhány alapvető dolgot meg kell oldani:

- speciális szolgáltatások bevezetése – pl. online használóképzés, hosszú időre szóló kölcsönzés stb.;

- a távtanulók speciális igényeivel tisztában levő személyzet;

- jól átgondolt és működőképes adminisztratív és pénzügyi háttér (pl. felhasználók adatbázisa, különálló kölcsönzői státusz, speciális jelzőszavak a távtanulók részére olyan könyvtári adatbázisok használatára, amelyek egyébként interneten nem lennének elérhetők, valós és rejtett költségek fedezete, könyvtárhasználati szabályzat módosítása stb.);

- a távtanulók támogatása;

– lehetőség szerint olyan tanulóhelyek kialakítása, ahol a tanuló internetes feladatait és beadandó munkáit is el tudja készíteni;

– nyomtatott tájékoztató anyagok.

A könyvtár azzal tud a legtöbbet segíteni a távtanulásban részt vevőknek, ha folyamatosan gyűjti a távoktatási kurzusokkal, a tananyagokkal és a pénzügyi támogatási vagy egyéb pályázatokkal kapcsolatos információkat, és azokat a tanulók rendelkezésére bocsátja.

Ebben a tevékenységében célszerű együttműködni a távoktatási szolgáltatásokat nyújtó intézményekkel. Fel kell azonban készülnie arra, hogy ez az együttműködés nem mindig zökkenőmentes: ezek az intézmények ugyanis egyelőre nem érzik szükségét annak, hogy igénybe vegyék a könyvtárak szolgáltatásait. Ezt a tanzékünk egyik, néhány intézményre kiterjedő felmérése is alátámasztja.

Mi a könyvtáros feladata?

A távtanulóval közvetlenül a könyvtáros kerül kapcsolatba. Feladata elsősorban az, hogy segítse a tanulót, adjon tanácsot a tanuláshoz, mutasson utat az információk és dokumentumok közötti eligazodáshoz. A szokásos tájékoztató könyvtárosi feladatokon túl (részletes referenzinterjú készítése, a könyvtár állományának és az információszerezés módjainak ismerete stb.) ismernie kell

– a felnőttképzés lényegét, a felnőtt tanulók jellemzőit;

- a távoktatás és a nyitott képzés alapjait;
- a távoktatási tananyagok szerkezetét;
- a képző intézményeket (adatok, profil stb.).

Általánosságban elmondhatjuk, hogy a könyvtárosra az ún. *mentori* feladat vár, azaz vállalja, hogy segíti a tanulót abban, hogy

– ki tudja választani a számára a képzés szintjében és tartalmában egyaránt megfelelő kurzust;

– kapcsolatba tudjon lépni a képző intézménnyel;

– el tudja készíteni a tanulási tervét;

– felismerje, mikor van tutorra (szakmai segítőre) szüksége;

– képes legyen értékelni a kurzust, amelyen részt vett.

Összességében tehát a távtanulót segítő könyvtáros figyelemmel kíséri a tanulási folya-

matot, feloldja a társak nélkül tanuló felnőtt elszigeteltségét, szükség esetén bátorítja. Így felértékelődnek az olvasószolgálati-tájékoztató munkakörben levő könyvtáros – egyébként is meglevő – kompetenciái: szóbeli kommunikációs készségére, empátiájára, problémamegoldó készségére éppúgy folyamatosan szükség van, mint a számítógépes alapkészségeire és információszerezési, információszervezési készségeire. Ezen felül célszerű, ha alkalmas arra, hogy oktasson: szóban vagy on-line megismertesse a távtanulóval az információszerezés módszereit.

A BDF Könyvtár- és Információtudományi Társasága úgy gondolta, hogy továbbképző tanfolyam keretében segíti a könyvtárosokat abban, hogy megszerezzék a távtanulók támogatásához szükséges ismereteket. Ily módon a könyvtárak már akkor fel tudnak készülni az új feladatra, amikor az még csak esetlegesen fordul elő, és nem akkor kell kampányszerűen cselekedniük, amikor hirtelen megnőnek az igények. Az összelinduló tanfolyamra egy távoktatási kurzus fejlesztőjét is meg kívánjuk hívni annak érdekében, hogy a könyvtárosok közvetlenül is hallhassák a „másik fél” véleményét.

Cui prodest?

Bár Magyarországon a könyvtárak távtanulókat támogató tevékenysége még gyerekcipőben jár, tekintsük át, kinek és miért jó, ha a könyvtárak egy tőlük – egyelőre – távol állónak gondolt szolgáltatást vezetnek be.

1. Használó – A távtanulónak nem kell elmennie az anyaintézményébe ahhoz, hogy segítséget kapjon a tanulásszervezésben, az információszerezésben, jelentős időt és energiát tud megtakarítani, amit a tanulásra tud fordítani. Szükség esetén a gyakorlatlanság vagy sikertelenség miatti elkeseredés oldására lelki támaszt is kaphat.

2. Könyvtár – Bár sok fejlesztő nem engedi, hogy a könyvtárak kölcsönözhetővé tegyék a tananyagait, a nyomtatott és elektronikus dokumentumokat tartalmazó mintakurzusok átvételével színesíthetik az állományt. A konzultációs lehetőségeknek és a tanulás támogatásának biztosításával jelentősen megnőhet a könyvtárhasználók száma, így a könyvtár bevétele is. Különösen igaz ez akkor, ha az új szolgáltatásnak híre megy, és nemcsak a távtanulók, hanem olyan más felnőttképzési formában részt vevő tanulók is elkezdik használni a könyvtárat, akik eddig

még nem jártak oda. Nem szabad elfeledkezni arról sem, hogy a szolgáltatást teljesítő könyvtárosok szakmai tapasztalata nő, és sok sikerében lehet részük. Ha a könyvtárak meg tudják győzni a távoktató intézményeket arról, hogy azok igénybe vegyék információkeresési szolgáltatásaikat, tereiket használják kiállításokra, illetve a kurzusok ismertetésére, szintén bevételhez juthatnak.

3. Fejlesztő – Ha a fejlesztő lehetővé teszi tananyagainak könyvtári elhelyezését, nő az ismertsége. Ezt szolgálják a kiállítások és a hirdetési lehetőségek is. A könyvtárak központi fekvésük miatt kitűnő konzultációs helyek lehetnek. Képzett könyvtárosokkal megoldható a tanulástámogatás kérdése. A tananyagfejlesztéskor kitűnő szolgálatot tesz a könyvtárak információkeresési eszköztára és gyakorlata.

A fentiek alapján elmondható, hogy körültekintő előkészítéssel nagyobb beruházás nélkül, a könyvtárosok képzésével és továbbképzésével leküzdhető az újtól való idegenkedés, megoldható a várható kihívásokra való felkészülés, és a könyvtárak megfelelő kommunikációval bebizonyíthatják a képző intézményeknek, hogy szolgáltatásaikkal segítik és kiegészítik az általuk nyújtott képzéseket.

Frank Róza

(frankinf@axelero.hu)

Berzsenyi Dániel Főiskola, Könyvtár- és
Információtudományi Tanszék

MOKKA, VOCAL stb.), s főként a dokumentumleírás területén – méltán állíthatjuk – a legkiválóbb gyakorlati szakemberek egyike volt az országban.

Munkájáért megkapta a Szocialista Kultúráért kitiüntetést, és 1997-ben az MKE emlékérmét is. A Szegedi Egyetem Könyvtárának csaknem negyven éven át volt munkatársa, több évtizeden keresztül pedig osztályvezetője. Nemcsak vezető pozíciójának, hanem szorgalmának és munkabírásiának köszönhetően is könyvtárunk egyik meghatározó személyiségévé vált.

Mi, akik közvetlen munkatársai voltunk, tudtuk, hogy akár szakmai ügyekben, akár személyes problémákkal mindig bizalommal fordulhatunk hozzá, s úgy ismertük, mint aki nemcsak másoktól követeli meg a precíz munkát, hanem ő maga vállalja a legtöbbet. Nagyon sokat dolgozott, s mielőtt bekerült a kórházba, még az utolsó pillanatig tevékeny volt. Mikor megtudtuk, hogy betegsége tovább súlyosbodott, már csak a csodában és az átlagon felüli akaraterejében bízunk. Sajnos a betegség bizonyult erősebbnek.

Mindannyiunknak nagyon fog hiányozni a munkája, szakmai tudása, nevetése, mozdulatai, az egész személyisége.

Emlékét fájó szívvel őrizzük!

A Szegedi Egyetem Könyvtárának munkatársai nevében is:

Aszalós Károly

Emléksorok

Mader Márta tiszteletére

Már hosszú napok sora telt el, de még most is szinte felfoghatatlannak tűnik: dr. Mader Béláné dr. Kiss Márta május 26-án este megdőbbszentően gyors lefolyású, súlyos betegség következtében elhunyt. Országosan is sokan ismerhették munkásságát, hiszen főiskolai jegyzete és számos más, kisebb-nagyobb szakmai írása jelent meg.

A Magyar Könyvtárosok Egyesületének tevékeny, a Csongrád megyei MKE-szervezetnek vezetőségi tisztet is betöltő tagja volt, s tíz évig a Magyar Könyvtáros Tanácsban is tevékenykedett. Aktívan részt vett több jelentős országos szakmai munkában (országos szabványbizottság,

